

CULTUUR & MEDIA

OPERA Honderd jaar nadat de populaire opera 'Hamlet' in Den Haag van het affiche verdween, pakt Opera2Day gedurfd de draad op met een eigen versie. Artistiek leider Serge van Veggel legt uit waarom.

interview **Peter van der Lint**

Hamlet als opéra noir

Serge van Veggel spreekt de titel steeds op zijn Engels uit: 'Hamlet'. Dat zou eigenlijk op zijn Frans moeten, dus zonder H en met de klemtoon op de laatste lettergreep. "Maar anders denken mensen steeds dat ik het over een soort omelette heb", verontschuldigt de artistiek leider van Opera2Day zich. Het kleine Haagse operagezelschap heeft het aangedurfd om de grote, romantische opera 'Hamlet' van Ambroise Thomas uit 1868 op het affiche te zetten.

"Als we donderdag in de Koninklijke Schouwburg de première van onze voorstelling hebben dan zal dat de 154ste keer zijn dat de opera in Den Haag te zien is. De 153ste voorstelling vond plaats in 1919, dus bijna honderd jaar geleden."

De grote hiaat tussen voorstelling 153 en 154 maakt duidelijk dat Thomas' opera, gebaseerd op het beroemde toneelstuk van Shakespeare, na de Eerste Wereldoorlog uit de gratie raakte. In Den Haag is er daarna alleen nog een

uitvoering in het Italiaans geweest in 1933, maar het Franse origineel verdween voorgoed van de Bühne. Niet alleen in Den Haag overigens. Het getal 153 geeft echter eveneens aan dat 'Hamlet' in Den Haag erg populair is geweest. Van 1886 tot 1919 waren er elk seizoen van het gezelschap Théâtre Royal Français – de Koninklijke Franse Opera – voorstellingen van 'Hamlet' te zien in de Koninklijke Schouwburg. Hoewel hij er nergens expliciet over heeft geschreven, zie je Louis Couperus, opgedoft en zijn snor in de pommade, in de zaal zitten. In de ban van Ophélie en haar grote waanzinsscène, het beroemdste fragment uit de opera. In de zaal waar toen op de cartouches nog componistennamen stonden, zoals Mozart en Rossini. Thomas stond er overigens niet tussen.

Achterkleinkinderen

De artistiek leider en regisseur noemt zijn troupe, die als thuisbasis de Koninklijke Schouwburg heeft, met zekere trots de achterkleinkinderen van de Franse Opera in Den Haag. Het is een van de redenen waarom Opera2Day nu met een nieuwe versie van Thomas' opera komt. Een buiging van het huidi-

Beelden uit 'Hamlet' van Opera2Day, met links Lucie Chartin als Ophélie. FOTO'S BEN VAN DUIN

ge Haagse gezelschap naar het historisch andere. Waarom juist deze titel?

"Allereerst uit persoonlijke fascinatie. Een encenering van Dirk Tanghe van Shakespeare's 'Hamlet' was ooit een heftige openbaring voor me. Drie weken na die blikseminslag volgde een nieuwe toen ik een voorstelling van Verdi's 'La traviata' bijwoonde, mijn allereerste opera. Die ervaringen zijn bepalend geweest voor mijn leven. Nu kan ik die twee grote indrukken van toen te combineren.

"Het idee ontstond tijdens onze vorige productie 'Dr. Miracle's last illusion' waarin een fragment voorkwam uit de waanzinsaria van Ophélie die in deze opera zo centraal staat. In die voorstelling hebben we geëxperimenteerd met

Gelukkig lagen in het archief nog zeshonderd dozen met materiaal van de Franse Opera opgeslagen

een vrijere manier van zingen, zoals je die hoort op veel oude opnamen uit het begin van de 20ste eeuw. Samen met dirigent Hernán Schwartzman kwamen we op het idee om eens een hele opera in die 'ouderwetse' stijl te doen.

"Groot geluk is dat in het Nederlands Muziek Archief in Den Haag nog zeshonderd dozen met materiaal van de Franse Opera opgeslagen liggen. In twee van die zeshonderd zit van alles dat met die 153 uitvoeringen van 'Hamlet' destijds te maken heeft – partituren, orkestmateriaal. We hebben het allemaal bekeken en we hebben geluisterd naar grote zangers uit het begin van vorige eeuw als Titta Ruffo, Mattia Battistini en Nellie Melba – de favoriete Ophélie van Thomas – die allemaal frag-

RECENSIES

Manoushka Zeegelaar en Mike Libanon in 'Woiski vs. Woiski'. FOTO BEN VAN DUIN

De pijn van vader en zoon achter façade van feest

THEATER

Orkater/Bijlmerparktheater

Woiski vs. Woiski

★★★★★

"Open je hart, laat los, me boy", zegt de vader tegen de zoon. "Je moet als water zijn." Maar na de vele vernederingen van de vader is het hart van de jongen een steen geworden. In 'Woiski vs. Woiski' staan vader en zoon in alles recht tegenover elkaar: de vader een charmante, onbetrouwbare ritselaar, de zoon een introverte, ongelukkige, boze man. Maar aan de buitenkant is daar niets van te zien. De Woiski's, beiden Max genaamd, leven van feesten. Hun Club La Cubana in Paramaribo aan de Amstel swingt. De sensuele klanken en de exotische kleur van zangers en dansers lokken het witte publiek. 'BB met R, dat is bruine bonen met rijst', klinkt het.

Vader en zoon staan tegenover elkaar, maar ook naast elkaar. Als Surinamers zijn ze in Nederland immers altijd buitenstaan-

ders: soms aantrekkelijk vanwege hun donkere huid en swingende muziek, maar meestal beschouwd als minderwaardig. De voorstelling, die is gebaseerd op de biografie 'Bruine bonen met kouseband' van Patrick van den Hanenberg, vertelt het waargebeurde verhaal van vader en zoon Woiski. Vanaf de jaren dertig brengen ze hun vrolijke muziek naar het brave Nederland. De vader neemt het voor lief dat hij als muzikant populair is vanwege zijn kleur, maar nooit voor vol zal worden aanzien. De zoon kan het racisme niet naast zich neerleggen en is het fundamenteel oneens met zijn vaders gerommel met vrouwen en principes. "Er mocht geen neger in je club", roept hij zijn vader woedend toe.

De voorstelling schakelt heen en weer tussen Suriname, waar de zoon op zijn achtste voor het eerst zijn vader ontmoet, het Holland van de jaren dertig, veertig en vijftig, en het Rotterdamse verzorgingshuis, waar Max jr. als tachtigjarige terugkijkt op zijn leven. We beleven het leven in de club en

het gescharrel en de ruzies achter de schermen.

Een complex verhaal, maar al die verhaallijnen en gebeurtenissen lopen in de regie van Geert Lageveen organisch door elkaar zonder ook maar een moment verwarring op te roepen. Al is het jammer dat gedachten en pijn soms te veel worden uitgelegd in plaats van getoond.

Mike Libanon is een charmante vader met een harde binnenkant, Michiel Blankwaardt schakelt moeiteloos van knorrige oude man met bril en bevende linkerhand naar achtjarig jongetje met grote ogen vol verbazing en pijn. Ontroerend om te zien. Manoushka Zeegelaar speelt soepel alle vrouwenrollen, van vrouw van Max sr. en zangeres in de club tot Rotterdamse verpleegster.

Ondanks het dramatische verhaal is de voorstelling een groot feest door de heerlijke muziek. De drie acteurs zingen en dansen geweldig, bijgestaan door de muzikanten Gery Mendes, Vernon Chatlein en Sophie Anglionin.

Sandra Kooke

HAMLET VAN AMBROISE THOMAS

Componist Ambroise Thomas heeft niet altijd een goede pers gehad. Zijn 'Hamlet' beantwoordde aan de Parijse muzikale mode, maar gold destijds al als ouderwets. Berucht is de uitspraak: 'Je hebt goede muziek, je hebt slechte muziek, en dan is er Ambroise Thomas'. Om Shakespeare's stuk behapbaar te

maken, sneuvelen verschillende personages en bleef Hamlet leven. Toen de opera in Londen werd uitgevoerd, maakte Thomas een ander einde, omdat een happy end daar niet geaccepteerd zou worden. 'Hamlet' werd vaak van stal gehaald als ergens een goede bariton voor handen was.

Het beste van 'Hamlet' is niet de lengte of de grootte, maar het verhaal. Dat verhaal kunnen wij vertellen, op onze manier.

Serge van Veggel, artistiek leider

menten uit de opera op 78-toeren platen hebben vastgelegd. We proberen dus zo dicht mogelijk bij de stijl te komen die in Thomas' tijd nog gangbaar was. Misschien is dat authentiek ja, of historisch geïnformeerd zoals ze tegenwoordig zeggen. Ik zou liever willen spreken van een historisch geïnspireerde stijl."

Portamenti

"Tijdens de audities voor dit project hebben we al gewerkt met deze informatie en we merkten dat onze zangers er voor open stonden. Quirijn de Lang, onze Hamlet, omarmt het inmiddels helemaal. De stijl is vrijer, natuurlijker, met veel ritmische variatie en met portamenti, het glijden van de ene toon naar de andere. Vooral dat laatste stijlkenmerk ervaren

'Ik wilde met twee werkelijkheden werken en daarom gebruiken we filmbeelden'

we tegenwoordig als heel ouderwets. Maar als onze zangers zich erin verdiepen en het uitproberen, zeggen ze bijna allemaal dat ze opnieuw zingen zoals ze deden voordat ze zangles kregen. Dat is echt opmerkelijk.

"Je moet loskomen van hoe overdreven het overkomt op die oude opnamen. Die zangers acteren als het ware, ook met hun stem. We hebben al die eigenaardigheden, die Thomas natuurlijk nooit in notenschrift kon vangen, een keer heel zorgvuldig proberen op te schrijven in een bepaalde scène in de partituur. Dus met alle portamenti, vertragingen en versnellingen erin. En met het 'karakter' van de muziek erbij aangegeven. De scène met de grafdelvers moet bijvoorbeeld heel bruto klin-

ken. Je komt dan tot hele verrassende resultaten, vooral als zangers doorkrijgen dat het iets oplevert als ze op bepaalde momenten een fractie later of eerder inzetten dan de partituur voorschrijft."

Maar even los van de stijl, 'Hamlet' is een heuse romantische opera, met koor, groot orkest en een speelduur van drieënhalf uur. Hoe gaat een klein gezelschap dat klaarspelen?

Psychologische thriller

"Toen het idee kwam, dachten we ook meteen: 'Dat gaat ons helemaal niet lukken!' Maar het beste van 'Hamlet' is niet de lengte of de grootte, maar het verhaal. En dat verhaal kunnen we vertellen, op onze manier. De intieme confrontaties zijn belangrijker dan de koor-scènes. We hebben het werk compacter gemaakt, door de overbodige balletmuziek eruit te halen. Er is wat andere muziek geschraapt en er zijn recitatieven gesneuveld. Al met al duurt de opera nu ruim een uur korter. Ik wilde alle wijzigingen naar wie Hamlets vader vermoord heeft eruit hebben. Zo weten wij als publiek net zo weinig als Hamlet en wordt het een psychologische thriller. Een intieme vertelling.

"Is dit verhaal echt gebeurd, of speelt het zich in Hamlets hoofd af. Ik wilde met twee werkelijkheden werken en daarom gebruiken we filmbeelden. Het gaat door elkaar lopen, de filmbeelden en dat wat op de Bühne gebeurt. Wat is waar?"

"Het begin van deze encensering was voor mij 'Muse' van Margo Onnes, een film in de traditie van de Franse film noir en de *nouvelle vague*. Ik kreeg de ingeving om die film – over een zomerliefde rondom een zwembad en verdrinking – te bekijken met op de achtergrond het zoemende koor in Ophélie's waanzinsscène. Puur toeval, maar de encensering werd toen geboren. Ik heb wel lang geworsteld met het einde, maar dat deed Thomas zelf ook. Ik ga niet al te veel verklappen, maar het draait dan bij prins Hamlet uiteindelijk om 'Être, ou ne pas être' – zijn, of niet zijn. Ja, ook die beroemde monoloog zit in Thomas' opera."

'Hamlet' door Opera2Day en het New European Ensemble gaat komende donderdag in première in de Koninklijke Schouwburg in Den Haag. Er zijn 23 voorstellingen door het land t/m 11 april. www.opera2day.nl

DE AANWINST Teylers Museum

Zonig schilderijtje met grote aantrekkingskracht

Willem de Zwart, Marietje in het gras, circa 1895.

Je zou zo naast Marietje in het gras willen gaan zitten. Zo'n grote aantrekkingskracht heeft dit schilderijtje van Willem de Zwart, ondanks zijn geringe afmetingen – 27 x 36 cm. Dat komt niet alleen door de frisse kleuren en de zomerse sfeer. Ook de bijzondere compositie draagt daar aan bij, zegt hoofdconservator Michiel Plomp van Teylers Museum in Haarlem, dat 'Marietje in het gras' onlangs kocht op een veiling, met steun van de Roodenburg van Looy Stichting.

Willem de Zwart (1862-1931) legde de focus niet op het gezicht van Marietje, zijn eerste kind, geboren in 1889, maar op haar aparte silhouet. Plomp: "Dat trekt alle aandacht, ook door de summiere, haast modernistische weergave van de omgeving. Voor die tijd was dat heel verrassend en gedurfd, maar wel karakteristiek voor De Zwart". In de keuze van zijn onderwerpen – landschappen, stadsgezichten, portretten en stillevens – behoorde hij tot de Haagse School. Maar met zijn uitbundige kleuren en losse, levendige manier van schilderen

paste hij beter bij de Amsterdamse impressionisten. Hij wordt daarom wel de 'Haagse Breitner' genoemd.

De Zwart schilderde kleuter Marietje rond 1895 in de tuin van zijn huis in Soest. Qua sfeer doet het denken aan het schilderij 'De Tuin', Jacobus van Looy's meesterwerk dat uit dezelfde periode dateert. Dit schilderij werd in 2013 aangekocht en is uitgegroeid tot een van de publiekslievelingen van Teyler. Het museum was al lange tijd op zoek naar een werk van De Zwart als aanvulling op de collectie negentiende-eeuwse schilderijen met werken van onder meer Schelfhout, Koekkoek, Mesdag, Weissenbruch, Breitner en Israëls.

Plomp: "Onze eerste zaal zit goed in elkaar, maar in de Tweede Schilderijenzaal zitten nog wat lacunes. Marietje is een belangrijke en aantrekkelijke aanvulling". Helemaal tevreden is hij nog niet. "We zouden er ook nog graag een vroege Mondriaan bij willen hebben en iets van Floris Verster."

Henny de Lange